

Un còp èran : las trobairitz e los trobadors

Guilhem IX de Peitius (1071-1137) duc d'Aquitània, estó lo prumèr deus trobadors coneguts. Deu latin tropare, trobar vòu díser tanben inventar, compausar, creacion poètica. Aquesta literatura qu'es occitana doblament : per la lenga e per l'origina deus autors. Nòbles per la màger part, los trobadors (literalament los qui tròban) son poètas. Demòran en un castèth e s'i estàn. De 1100 a 1300, comptan haut o baish 460 trobadors. Los interprèts qui hèn viatjar las òbras de castèth en castèth son los joglars.

Que demòran milèrs de tèxtes, quauques trobadors an deishat 80 compausicions : Guiraut Riquièr, Guiraut de Bornelh mès 40 es una mejana de las bonas : Bernat de Ventadorn, Bertran de Bòrn. D'uns enquèra ne demòra sonque lo nom coma Eble de Ventadorn. Modèles per tots los poètas europèus, qu'inspiran los trouvères francés, los minnesängers germanics, las poèsias sicilianas, ibericas... Prestigiós, complèxe e ric, fare de l'arrenavida occidentala après l'escuranha de l'Edat Mejana, lo trobar s'espandís delà los País d'Òc. Los trobadors europèus causissen d'escriver en occitan e non pas en la loa lenga mairala. Breç de la poèsia cortesa, sola Occitània balhè trobairitz las hemnas trobadors coma La comtessa de Dia.

a. *Los genres*

La cançon = l'amor, de 5 a 6 coplets e un refranh.

L'alba = la dauna qu'arcuelh au son aimador, mès lo dia esguita e que cau pensar a desseparar-se.

La pastorela = una pastora es a guardar las aulhas. Arriba un chivalièr, la gojata que's deisharà sedusir... o pas.

Lo planh = orason funèbra deu trobador entau senhor qui èra l'amic e l'aparaire.

La balada = canta entà dançar.

La romança = raconte d'una aventura amorosa.

La tenson, lo jòc partit, lo partiment = dialògue, discutida sus un problèma d'amor, una règlà de cortesia o ... aute. La pèça s'acaba per un jutjament. Genre literari drin artificiau qui s'arreviscolarà en França au sègle XVII.

Lo sirventés = canta satirica de circumstància, d'auhèrta. Critica de la societat, de la natura umana mès subertot poèma politic hèra violent. Pendant la crosada contra los catars, que maumet l'invasion francesa : Pèire Cardenal, Bernat Sicart de Maurejòls.

b. *La poèsia*

Occitan medievau, la lenga d'òc es mei pròche de l'occitan modèrne que la lenga d'òil deu francés modèrne. A l'epòca disèvan lemosin o provençau. Los trobadors eths medishs que l'aperan lenga

romana per la diferenciar deu latin. Escrivèvan en una koiné, lenga qui vedèva a se normalizar e a s'unir. Que'n serà la prumèra d'Euròpa atau. Comprenabla de Lemòtges a Valéncia (País Catalans), creacion de l'engèni occitan quei transformè lo latin deus romans au son imatge, la Lenga d'Òc que serà la prumèra grana lenga literària europèa.

Lo tèma qu'es l'amor, solide, mès dab una concepcion tan nava que daubuns coma Henri Irénée Marrou afirmèn que l'amor es "una invencion" deu sègle XII occitan. D'ara enlà, la hemna n'es pas mei considerada coma una causa, un objècte per panar o un gibier per caçar.

La morala deus trobadors qu'anarà en contra deu catolicisme on la hemna i tienèva sonque un ròtle d'esposa e de mair. Que cantaràn un amor liberat, adultèri o saunejat atau, mès a còps platonic o verginau, o enqüèra cortés. La hemna es lo senhor a qui lo vassalh (l'òme) e jura fidelitat. Se cantaràn atanben la nostalgia deu país nadau, la religion, la politica, ... la guerra. Après las conquistas francesas, la glèisa catolica suberpoderosa que substituirà ad aquera concepcion de la dauna, la devocion a la Verge Maria.

Après arrajar 3 sègles de temps e ofrir au monde una poètica de l'amor devenguda universala, en simbiòsi dab la societat occitana qui la vedó nàisher, l'art deu trobar que dispareisherà dab era.

c. Un còp èra, la societat occitana

1. Economicament

Occitània es un país navèth. Eishartigatge, augmentacion de las coturas, creacion d'abadias. Lo blat s'espandis, las zònas de produccion son : lo Lengadòc, la Limanha (Auvèrnha), la ribèra garonesa. la vinha prava, Narbona es un gran pòrt d'exportacion viticòla, l'oliva gausis d'una produccion a còps exedentària, çò d'excepcionau per la tempsada. L'industria ved lo desvolopament de la produccion de drap e la fortuna deus tisoners e deus teisseires. L'urbanisme que coneish una aviada de las impresionantas dab las creacions de las salvetats, vilas fondadas per las abadias. De mei lo capitau internacionau qu'es temptat de s'installar en País d'Òc : Templièrs, Genés, Pisans.

2. Socialament

Aquò's una luta de classas, la feudalitat occitana qu'es desparièra de la feudalitat francesa descriduda dens los manunaus escolaris : manca de poder, de potècia e d'union. Coma en Itàlia, qu'es dravada peu dret roman e socialament per la hauta borgesia dab qui non dèisha de se pelejar. La hauta borgesia tòrna préner l'ideau republican de l'antiquitat romana qui dauneja en las vilas. Lo clergat perd la soa autoritat, la societat occitana vad anticlericala mès la tolerància per rapòrt aus judius qu'es remirabla, per pròva, l'importància de las comunautats istraelitas de la tempsada. Deu medish biaís, la questalitat (le servage) mau establida a noste, rend lo sòrt deus questaus occitans mens malurós.

3. Politicament

Occitània es una nacion en passa de formacion dab una consciéncia nacionala naishenta. Coma en çò deus grècs antics la patria qu'es la lenga.

Aqueste sentiment de har partida de la medisha patria pr'amor de parlar la medisha lenga qu'es beròi enrasigat en los esperits, quitament actuaus, que sian o non occitanistas.

Tolosa que jòga un ròtle de fare. Lo nom Occitània entà designar las tèrras de lenga d'òc n'es pas enqüèra utilizat. Disen : patria romana, patria tolosana, Provença, Aquitània, Guiena. La consciéncia nacionala davanteja la deus autes país europèus, e los estrangèrs, subertot los francés, be se n'avisan. Ça que la, aquesta unificacion nacionala qu'es dravada peus conflictes sociaus. La Crosada qu'i acabarà definitivament. De mei, entà afirmar e bastir l'unitat occitana au lor profit, 3 poders son en rivalitat : Los Sent Gèlis comtes de Tolosa e de Provença, los reis d'Aragon-Catalonha, los Plantaginèsts senhors d'origina angevina ducs d'Aquitània e reis d'Anglatèrra. Un quatau que clavarà la question au son avantatge lo rei de França capetian dab lo pretèxte de la crosada contra los catars e una guèrra coloniala.

4. Culturalament

L'ambient culturau occitan marcat per una contestacion generala de las valors impausadas per la glèisa catolica, e substituís l'adultèri purificat a una fidelitat conjugala, que l'aristocracia mascla n'avèva pas jamei respectada. La feudalitat occitana crea una vita mondina lusenta, on la hemna, senhor deu còr, es superiora a l'òme.

La nocion de paratge : egalitat en dignitat deu vassalh e deu senhor, es la basa de la civilizacion occitana. Que vaderà egalitat enter tots los òmes. Parallèlament, un besonh màger de refòrma, en reaccion contra la descadéncia morala deu clergat catolic, e darà un retorn a la puresa originala desu evangèlis. Que serà un protestantisme dab tres sègles d'avança sus Calvin. Lo Catarisme, apiejat suu dualisme, regeta tot çò materiau : sol l'esperit vien de Diu, la matèria qu'es òbra deu demon... Aqueras aspiracions que s'opausan a las de la borgesia financièra, mès las duas tendéncias se mesclan mei que se contrarian, gràcias a la convivéncia tan caracteristica de la societat occitana deus sègles XII e XIII.

La societat occitana a l'auba de 1209, nos apareish coma suber evoluïda e doncas fragila. Qu'es comparadissa a la societat italiana deu sègle XV. La Crosada, en estofar Occitània, e retardè bahida aqueste remirable moviment culturau aperat Renaishença, de tres sègles.

Resumit istoric de l'epopèia catara

1209. L'armada deus crosats envadís los País d'Òc - 22 de julhet chaple de tota la poblacion de Besièrs (20 000 gents) - 1 / 15 d'agost sieti e presa de Carcassona, captura deu vescomte Trencavel, Simon de Montfòrt nomentat capdau militar de la crosada - seteme : assaut mancat contra lo castèth de Cabaret - noveme : Trencavel qu'es assassinat dens la soa preson. A Castra es alucat lo prumèr lenhèr on son cramats catars.

1210. Prima : mutilacion deus poblants de Bram - julhet : sieti e presa de Menèrba, 140 perfèits son liurats au lenhèr - estiu e abòr : sieti e presa de Tèrmes, de Puèiverd

1211. Prima : reddicion de Cabaret. Lo clergat catolic abandona Tolosa. Abriu, mai : sieti e presa de Lavour, escotelatge massís deus chivalièrs occitans. Quate cents perfèits son liurats au huec - junh : prumèr sieti de Tolosa - abòr : batalha de Catèlnòu d'Arri.

1212. Simon conquesís Carcin, Agenés, Comenges e isola Tolosa. Los tolosans n'apèran au rei Pèir II d'Aragon

1213. Pèir II arriba a Tolosa e se hè prestar jurament peus cònsols e senhors occitans - seteme : batalha de Murèth, lo rei es tuat, la coalicion occitanò-aragonesa butada a la desbranda.

1215. Lo concili de Latran destituís lo comte de Tolosa Raimond VI e balha los sons títols e las soas tèrras a Simon de Montfòrt. Ocupacion de Tolosa peus crosats.

1216. Debuta de la guèrra de liberacion que mian Raimond VI e lo son hilh - agost : revòlta de Tolosa.

1217. Seteme : dusau revòlta de Tolosa on Raimon VI es tornat. Simon de Montfòrt deu assetjar la vila.

1218. 25 de junh : Simon es tuat au cors deu sieti. Lo son hilh Amaury li succedís.

1222. Mòrt de Raimond VI, lo son hilh Raimond VII vad comte de Tolosa.

1224. Amaury, vençut, torna en França dab son armada. Los catars qui avèvan escapat aus lenhèrs se son reïnstillats dens lo país liberat.

1226. Crosada reiala miada peu rei Loís VIII. Occitania, atarida peus 13 ans de devastacions de la prumèra crosada s'esbonís en quauques mesadas.

1229. Raimond VII tracta a París dab Blanca de Castilha. Qu'es constrent de maridar la soa hilha Joana, a un frair de Loís IX, Amfós de Peitièus.

1233. Debutas de l'Inquisicion, hidada a l'ordi deus Frairs Predicaires, que sent Domenge (mòrt en

1221. avèva fondat a Tolosa en 1215. Procès miats per l'inquisitor Guilhem-Arnaud. Lenhèrs. Mòrt deu perfèit Vigorós de la Bacòna.

1235. Susmautas a Tolosa. Sieti deu convent deus Frairs Predicaires. Expulsion deus inquisitors.

1236. Retorn deus inquisitors a Tolosa. Conversion deu perfèit Raimond Gròs.

1240. Revòlta deu darrèr Trencavel contra l'ocupacion reiala francesa.

1242. Mai : Guilhem-Arnaud e d'autres inquisitors son assassinats a Avinhonet per monde venguts de Montsegur. Coalicion fomentada per Raimond VII contra Loís IX.

1243 - 1244. Sieti de Montsegur - 16 de març : 210 perfèitas e perfèits son cramats au lenhèr. Desmantèlament de la glèisa catara e de la resisténcia occitana.

1249. Mòrt de Raimond VII, darrèr comte occitan de Tolosa. Amfós de Peitieu, frair de Loís IX li succedís.

1271. Amfós e Joana morissen shens mainat. Lo comtat de Tolosa es anexat au domèni reiau. L'Inquisicion contunha de secutar los catars, qui viven clandestinament dens las seuvas, las espelungas, las baumas, las montanhas.

1321. Lo darrèr perfèit catar, Guilhem Belibasta es capturat e liurat au lenhèr.

E adara ?

Lo catarisme es una religion de salut qui s'apieja sus la revelacion. La Bíblia n'es l'escritura senta - dab una predileccion per l'Evangèli de Jan - e lo son messatge, lo de Jesus Crist e deus apòstols, shens jamei pretènder auta causa que d'èster lo cristianisme autentic. Mès sa vision deu Ben e deu Mau que'u rend incompatible dab lo catolicisme qui es l'ortodoxia cristiana (ensem de las doctrinas consideradas coma vertadèras per la fraccion dominaira e ensenhadas oficialament). Lo catarisme cred efectivament en dus principis creators : un Bon, autor de las solas realitats espiritualas, e un Marrit, autor deu monde materiau e veseder. Aqueth dualisme etèrn e antagonista - e una tropa d'autes punts dogmatics sons, coma la reïncarnacion o lo concubinatge - ne hèn aus uelhs de la glèisa de Roma un còs estrangèr, que s'emplegarà a regetar peu biais d'una repression de las tarriblas, en particular sus las tèrras que nomenaràn mei tard Lengadòc, on la religion interdita avèva solidament plantat bordon autanlèu lo sègle dotze.

La prumèra etapa que n'es la Crosada contra los catars aviada en 1209 peu papa Innocent III. Mès la guèrra senta, qui ved a tornar cap a la fe catolica las poblacions erètjas, se tranfòrma pro viste en una guèrra de conquista coloniala, au profit deus barons franchimands. Miada per un escur senhor d'Isla de França Simon de Montfòrt, puish peu son hilh Amaury*, la crosada de 1209 que met a huec e sang e a hlama lo comtat de Tolosa, los vescomtats de Besièrs, Carcassona e Albi, una partida deu comtat de Comenges e deu comtat de Foish. Pertòca uns quites país qui non son pas catars coma Bearn e Provença.

La victòria occitana de 1224 n'es pas qu'una liberacion illusòria : en 1226 lo rei de França en persona, Loís VIII, capdavanteja una segonda invasion qui se sòlda aqueste còp per la des.hèita deus princis occitans. Peu tractat de París (1229), lo reiaume de França, en anexar tot lo baish Lengadòc, hè trauquet sus la Mediterranèa e s'expandís dinc au pè deus Pirenèus.

Lo catarisme totun, non n'es pas derrocat e qu'entra en una longa e patetica clandestinitat. Mentre que sa hauta ierarquia s'acèssa dens lo nid d'agla de Montsegur, Roma bota en pès un mejan repressiu navèth, l'Inquisicion, tribunau deus poders exorbitants, encargada de secutar un per un los perfèits e las perfèitas catars e qui va dinc a desenterrar e jutjar los cadavres entà condemnar-los au lenhèr per eretgia...

Maugrat la reddicion de Montsegur après dètz mes de sieti e l'immense lenhèr deu 16 de març de 1244, maugrat la caduda de Queribus en 1255, un sègle de temps que cau practicament, entà vèncer la religion deus Bons Òmes. Lo darrèr perfèit conegut Guilhem Belibasta, es cramat pas qu'en 1321 a Vilaroja dens las Corbièras.

Parallèlament a la repression religiosa, la conquista reiala era medisha, que deu tièner targa a la resisténcia acarnassida deus senhors occitans. Autanlèu la crosada, en 1213, lo rei Pèir II d'Aragon - catolic egau ! - s'acorsa au secors de las principautats nòrdpirenencas. Après la victòria francesa e reiala de 1229, qu'es Loís IX (chafrat sent Loís) qui a a afrontar revòltas de las bèras : la revenença en fòrça deus senhors faidits en 1240, la coalicion bèra fomentada peu comte de Tolosa en 1242. De totas aqueras insurreccions la corona francesa que'n sortís vendedora. Lo Lengadòc vad francés e definitivament en 1271 - exactament miei sègle abans que lo catarisme s'estupe dab las brasas deu lenhèr de Belibasta.

Deu sègle XI au sègle XV, e mei particularament en Lengadòc, milierats de hemnas e d'òmes de la fe catara morín martirizats. Pasmens la glèisa d'amor anientada per la glèisa de Roma, n'èra pas que portadora deu mei beròi messatge d'amor que l'Occident avèva conegut deus temps apostolics ençà...

* La legenda vòu que lo son nom Amaury se sia transformat en amòrri (pèc, incapable), istoricament lo hilh perdó tot çò que lo pair, lo terrible Simon, avèva conquistat* La legenda vòu que lo son nom Amaury se sia transformat en amòrri (pèc, incapable), istoricament lo hilh perdó tot çò que lo pair, lo terrible Simon, avèva conquistat.

Aprestat per Eric Astié